

શ્રી.

મગવતિ ભક્તિ પ્રકાશ.

શાર્દૂલવિક્રિત.

અર્થે અંજલી એક તે ઉદધિને, યાતો નથી હર્ષતો.
દેનારાપર અર્ધજાન કરતાં, ભાવોથી આકર્ષતો.
ભક્તિદાન દીધા વિના નવ રહે, એવી કૃતિ શક્તિમાં.
તે માટે મતિ અલ્પ યાચું તમને, રાખો સદા ભક્તિમાં.

પ્રસિદ્ધ કર્તા.

“ સેવક. ”

દાહરો.

ભક્તિ ભાવ થકી કરો, શક્તિ મળવા સર્વ
શેવો સાચી અંખિકા, ટાળી તનનો ગર્વ.

“ દેશીમીત્ર ” એન્ટન પ્રીન્ટીંગ પ્રેસ.—મુદ્રિત.
સંવત ૧૯૬૭.

સને ૧૯૫૭.

સીમત એક આનો.

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કોપીરાઈટ વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૧૯૨૫ વર્ગીક

પુસ્તકનું નામ અગાધની અહિત પૃષ્ઠા

વિષય પરંપરા : ૪૬૪

અર્પણ પત્રિકા.

૧૬૨૨

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય
અમદાવાદ
ગુજરાતી ગ્રંથોપસંગ્રહ
૧૯૨૨

શાં શાં ભાઈ શ્રી

રેવાશંકર ભવાનીશંકર વ્યાસ

અમરકંઠ નામના પવિત્ર પદ્માડમાથી નિકળતી “રેવા” જેવી

નિર્મળ અને “શંકર” જેવા કલ્યાણી છે. તેવાજ આપ

“રેવાશંકર” છો એટલુંજ નહીં પણ વધી આ-

પ મારા પત્યે વડીલ ભાવ અને

અર્પણ સ્નેહ ધારણ રાખો છો

માટે આ લઘુ ગ્રંથ આપને

અર્પણ કરું છું તે

સ્વીકારશો.

કોહરો

લઘુ ગ્રંથ પ્રેમે રચ્યો, મગવનિ ભક્તિ પ્રદાસ

રેવાશંકર આપને, અરપું કરી ઉત્સાસ

લીંબ ચણદળ

સંવત ૧૯૩૩ના આવણી
વદ ૮ ને શનીવાર

સંવત નગીનદાસ રણછાડદાસ
જરીવાસા—મુરત.

શ્રી ભગવતિ ભક્તિ પ્રકાશ.

હે ભગવતિ ! હે, દેવી ! હે મહામાયા ! આપ આજ-
 મના કલ્યાણ કારિણી આપ નિરંજન નિરાકારણે આપ આ
 જન્મમાં સચરાચરવ્યાપી રહેલાણે તેમજ હમે મુક્તિ નજરે
 જોઈએ છીએતો શક્તિવિનાનું સ્થળ હમારી નજરે પડતું
 નથી. વહી. સરવે તત્વોમાં મુળત્વ આદ્યશક્તિ ધ્વિરી શીવાય
 ખીણું કાંઈ નથી પ્રથમ પૃથ્વીની ઉત્પત્તિ સમયે જળમય
 શીવાય ખીણું કાંઈ હતું નહીં. તેવખતે સૃષ્ટિની રચના રચના
 માટે આદ્યશક્તિ (મચ્છા શક્તિ) ઉત્પન્ન થયા. તેણે પોતાની
 માયા વડે કરીને વિષ્ણુને ઉત્પન્ન કર્યા. વિષ્ણુ દ્વાય જોડી
 કહેવા લાગ્યા કે, હે દેવી ! આપે મને શા માટે ઉત્પન્ન
 કર્યો ? તે શાંભળી, જગ કપાળ ધ્વિરી કહેવા લાગ્યા કે હે,
 વિષ્ણુ : તમે મારી સાથે લગ્ન કરો. વિષ્ણુ કહે છે કે હે !
 દેવિ ! આપે મને ઉત્પન્ન કર્યો માટે આપ મારી માતૃશ્રી
 વરીકેણે માટે મારાથી લગ્ન થાય નહીં. આવું વિષ્ણુ
 વાક્ય શાંભળી, દેવી, અતિચય ક્રોધ યુક્ત થઈ કહ્યુંકે, જા, જા,
 જા બરમથા દેવીના મુખમાંથી આવું વચન નીકળતાજ
 વિષ્ણુ જળીને ભસ્મ થઈ ગયા. ત્યાર પછી બ્રહ્માજીને ઉત્પન્ન
 કરી કહ્યુંકે, હે, વિધિ ! મારી સાથે લગ્ન કરો. બ્રહ્માજી પણ
 ઉપર પ્રમાણે (વિષ્ણુ પ્રમાણેજ) જુવાન દીવોકે, આપે મને
 ઉત્પન્ન કર્યો માટે આપ મારા માતૃશ્રીજી માટે મારાથી લગ્ન
 થાય નહીં આ શાંભળી સમિતને ક્રોધ ઉપજવાથી બ્રહ્માને

હુંકે. જા. તું, પણ બળીને ભસ્મ થા. આ, દેવીના શ્રાપથી
 બ્રહ્મા પણ બળી ભસ્મ થયા, પછી પોતાની ધમ્મજા અનુ
 સારે શંકર ઉત્પન્ન થયા તેમને દેવીએ કહ્યું કે, મારી સાથે
 લગ્ન કરો નહીતો આ બન્ને (વિષ્ણુ અને બ્રહ્મા)ની માફક
 તમે પણ તે ગતીને પામશો શંકર, કહે છે બલે તેમ થાવ
 પરંતુ તમારો જ આ દેહ છે. તે દેહના કારણે મારાથી ક-
 થું અને નહી. પણ તમે જો બીજું કંઈ (દેહ) ધારણ
 કરોતો અને બ્રહ્મા અને વિષ્ણુ કે જેને તમે શ્રાપથી બાળી
 ભસ્મ કાઢ્યા છે તેને સજીવન કરો તો હવે તમારી સાથે
 લગ્ન કરવાને હું રાજી છું આવા વચન શંકરના શાંભળી

રાહ જખકે કલંક.

અગત કુંડમે કુદી પાર્વતી, જળ બળા બાળકરી શક્તિ
 એક શક્તિકી ત્રીન શક્તિ, જુદી રીતે જાહે ગીનતિ.
 શાવિત્રી બ્રહ્મા કુમ્પ્યાતિ, લક્ષ્મી વિષ્ણુ પર રહેતિ.
 પાઉં પદમને માથે ચંદ્રમા, એગવર શંકર કુમ્પ્યાતિ

દેવીએ પોતાનું મુગ સ્વરૂપ ત્યાં સુધી ત્રણ સ્વરૂપ
 ધારણ કર્યા અને પાર્વતી રૂપે શંકરને કહ્યું કે રૂપે બ્રહ્માને
 અને લક્ષ્મી રૂપે વિષ્ણુને વર્યા અને ત્રીજી રીતે ત્રણ કામ
 કરવાને આજ્ઞા કરી, કહ્યું કે હે, બ્રહ્મા તારી સૃષ્ટિની રચના
 રચના હે, વિષ્ણુ ! તમારે જગતનું પાલન કરવાનું કરવું અ-
 ને હે, શંકર ! તમારે યુગના અંત સુધી સૃષ્ટિનો સંહાર
 કરવો તાર પછીથી બ્રહ્માએ સૃષ્ટી રચના કરવા માટે વિચાર
 કર્યો પરંતુ પોતાનામાં શક્તિ બળ નહોતું ત્રણ વિચારમાં
 પડી અને પોતે શક્તિનું તપ કરવા બેસી એટલે દેવી

પ્રશ્ન થઈને કહ્યું કે, હે, બ્રહ્માં મારી આરાધના કરવાનું કારણ શું ? બ્રહ્માં કહેવા લાગ્યા કે, હે, દેવી ! તમે મને સૃષ્ટિ રચના કરવાને આજ્ઞા કીધી છે પરંતુ મારામાં શક્તિ ન હોવાથી મેં આપનું તપ આદર્યું છે. આવા બ્રહ્માના વચન સુણી, દેવીએ કહ્યું કે તથાસ્તુ: તમારાથી સૃષ્ટિ રચના સુખેથી થાવ આથી બ્રહ્મા એ શક્તિ બગવડે સૃષ્ટિની કૃતપત્તી કરી અને બ્રહ્મા આનંદીન થઈ શ્રી જગ કપાલ, દેવીના ચર્ણુરખીંદમાં શીશ નમાવી કહેવા લાગ્યા કે હે દેવી !

તારી બરાબર કોમળ નથી. એટલુંજ નથી પણ આપની અડળ કંઠા કોમળી કળી શકાય નહી તેવી માયાનો પારખ નથી. બ્રહ્મા, વિષ્ણુ, શિવ અને મોટા મોટા મુનીઓ તપસ્વીઓ પણ પાર પામ્યા નથી.

કુંડળીઓ વૃન.

સચ્ચી મહામાયા બડી, તુજહે ગતી અપાર
બેદ બિરંચી બ્યાસજી, કોઈ નવ પામ્યા પાર
કોઈ નવ પામ્યા પાર, હાર સખ દૈત્ય ગયેહે.
દેવનકી રક્ષાય સદાય, મહામાય કરી હે.
રટ રૈવા મન શાય, જાનકે કાયા કચ્ચી.
પુરે મનકી આશ, બડી મહામાયા સચ્ચી.

હે, મહેશ્વરી ! હે, અખંડાનંદ સ્વરૂપ ! તારી ભક્તિ માં બ્રહ્મા, વિષ્ણુ, મહેશ્વર અને તે ત્રીશ કરોડ દેવતા આદિ સુરલોક રાત દિવસ મથન કરી રહેલા છે. વધી જે કોઈ આપની ભક્તિ પુણ્ય પ્રેમ બાવથી ધ્યાન ધરી કરે છે તેના દાર્શનિક પુરવા જરા પણ દીવ કરતાં નથી એટલુંજ નહી

પણુ જો આપ સ્થાય થાવ છે તો એક ક્ષણુવારમાં ચક્રવર્તિ રાજ્ય આપો છે. આપ રહો છે તો ક્ષણુવારમાં મોટા મોટા ચક્રવર્તિ રાજ્યો લઇ લો છે વલી. હે, દેવી ! તે સ્વહસ્તમાં ખાંડા ખપ્પર અને તિશુળ ધારણુ કરેલા છે. વલી આપનું અદ્ભુત સીંહાશન જોતાં ભતોના ચિત્ત આકર્ષણુ પણુ કરી રહેલ છે. તેમજ ત્રિલોકમાં પણુ એવું સીંહાશન નથી તેમજ એના વિસ્તારનો પાર આવે તેમ નથી. વલી આપના હીરો રત્નો, અને કંચન આદિ જવરાહિત અમુલ્ય સણુગારો ના તો પાસ્જ નથી. માના મુખાર્પિદનો હીરો, આહા ! શું ઝળટી રહ્યો છે. આપ નવરંગી વસ્ત્રો ઓડી સીંહાસન પર ખીરાજમાન થયા છે. ગુલાબ, ઘંપો, મોગરો આદિ અનેક તરેહના પુષ્પોથી વાડી ખીલી રહી છે. વલી આપના દર્શન તથા ભક્તિ કરવાથી જન્મો જન્મનાં પાપ દૂર થાય છે. જે ભક્ત માટે હે, વિશ્વેશ્વરી ! તમે હમને અનેક તરેહના સાધનો આપ્યાં છે છતાં.

શ્લોક

એષાન વિધ્યાન તપો ન દાનમ્
જ્ઞાનં શીલં ગુણો ન ધર્મઃ
તે મૃત્યુ લોકે ભુમી ભાર ભૂતા
મનુષ્યરૂપેણ મૃગાશ્ચરીત ॥

ભાવાર્થ—આ જગતમાં જન્મ ધારણુ કરીને, જેણે વિધ્યા, તપ, દાન, જ્ઞાન, શીળવ્રત, સદ્ગુણ, ધર્મ, આદિ સંપાદન કીધા નથી તો તે મનુષ્ય પૃથ્વી ઉપર નકામા ભાર રૂપી છે. એટલુંજ નહીં પણુ મનુષ્ય છતાં પણુ શમાન સમજવા.

વળી હે, દેવી, તેં હમેને આ જગતમાં ભક્તિ, દર્શન, પ્રાર્થના આદિ અનેક તરેહના સત્ય કર્મ કરવાને અમુલ્ય મનુષ્યાદેહ અવતાર આપ્યો છે છતાં હમે તેમ ન ગણુતાં જેમ “અજ્ઞાનને હાથ હીરો ચડ્યો હોય તે તે કાંકરો ગણી પરિક્ષા કર્યા વિના ફેંકી દે છે” તેમજ હમે પણ આ મનુષ્યાદેહને તેવીજ રીતે ગણી કહાડી, મહા દયાળુ “શ્રી અંબિકા” નામ નો અમુલ્ય હીરો હાથ ચડ્યો છતાં આ જગતની મોહ મોયા ના ફંદમાં ફસાઇ ગુમાવી દીધો છે. વજી આ દુનીયામાં રહી અનેક તરેહના પુન્ય આદિ શુભ કર્મ છોડી પાપ તરફ હમારી નજરો ખેંચાયલી છે એટલુંજ નહી પણ આખો દિવસ આમ તેમ ફરવામાં પરનિંદા કરવામાં, હંકારમાં, કેવળ ખોટા ગપ્પા મારી, અનેકને દુઃખ દેવામાં વાડી બગીચાઓમાં સહેલથી ફરવામાં અને પરસ્ત્રીઓ સાથે પુર્ણ પ્રેમ પાસમાં આદિ અનેક તરેહની જંઝાળમાં ફસાઇ જઇ અવળે માર્ગે ચાલ્યા જઇએ છીએ પણ આ અજ્ઞાની જીવ હે. કપાળુ દેવી ! તારો પણ ડર રાખતો નથી કે આથી મારે કેટલાં કેટલાં દુઃખ સહન કરવા પડશે. તેમ આંખ ઉગાડી જો તો પણ નથી કે એક નિંદાને માટે રૂપી વિશ્વા મિત્રના આપથી અપસરાને પૃથ્વી પર ધોડીનો અવતાર ધારણ કરવો પડ્યો હતો એક હંકારને માટે રાજા રાવણને રણમાં રોળી નાંખ્યો હતો હનુમંતજીનો ગર્વ પણ એક ક્ષણમાં પગ ખોડો કરી ઉતાર્યો હતો રત્નાગરસાગર જેવા સમુદ્રનો ગર્વનાદ પણ નીર ખારો કરી ઊતાર્યો હતો, એક પરસ્ત્રીના પ્રેમમાં વૈરાટ નગ્રમાં કૈયાકીચક નામના શો ભાઇઓને મરવું પડ્યું હતું માટે હે અજ્ઞાની જીવ તું તારા અજ્ઞાની પાખંડ છોડ

દહ તારા તનમન અને ધનથી જગ કપાળ ઇશ્વરીની આરા
ધના કર અને તેમની પાસે આ તારા મએલા ગુન્હાની માફી
માગ કે જેથી કરી; તારી આ અમુલ્ય મનુષ્યા દેહનું કસાણુ
ચાય અને આ સાગર રૂપી દુઃખ દરિયામાંથી તરી ઇશ્વરી
ના ચરણ પદને પામે અને તારા ઉપર ઇશ્વરીની કૃપા ચાય,
વળી જેના ઉપર ઇશ્વરીની કૃપા થઇ છે તેને આ જગતમાં
કોઇ વાતની નુન્ય રહેતી નથી માટે હે ! પ્રાણી ! આ તારી
ક્ષણ ભંગુર દેહનો જરા પણ ભરશે રાખ નહી તેમ આ
સંસાર કેવો છે કે,

શ્લોક

સંસારસીંધૂરુપેણ મીનરુપેણમાનવા,
જંજાલજાલરુપેણ કાલરૂપીદીમરા.

ભાવાર્થ—સીંધુરૂપી આ સંસાર છે, તેમાં મીન (માછ-
લા) રૂપી આ મનુષ્યા દેહ જન્મરૂપી માંડ, તાંડ, ખંડ, ખોડું,
સાચું, જુહું, આદિ અનેક તરેહની માયાની જાળમાં ફસાયેલા
છે. તેમાં જ્યારે દીમર રૂપી કાળ એકદમ આવી પડે છે તે
વખતે ફક્ત ઇશ્વરી શીવાય મા, બાપ, ભાઇ, ભાઇબંધ, સ્ત્રી,
પુત્ર વીગેરે કોઇ આવીને સહાય કરતું નથી વળી હે ! જીવ !
જ્યારે તને આ મનુષ્યા દેહ અવતાર આપવામાં આવેલો ત્યા
ર પહેલા શ્રી સચ્ચીદાનંદ સ્વરૂપ દેવી શ્રી જગદંબાને તારા
આપેલા વચન યાદ કર કે અત્યંત કાલાવાલા કરી આપણે આ
મનુષ્યા દેહ મેળવેલો છે. વળી આપણો આ પૃથ્વીપર જન્મ
ધારણ કરીને જગદંબાની ભક્તિ કરવાને બંધાયેલા છીએ.
છતાં જ્યાં સુધી આપણે ગર્ભસ્થાનમાં રહ્યો ત્યાં સુધી આ
પણે માતાના ઉદરમાંથી બહાર જન્મ થતા શાથ માયાના
બળે કરી આગલી વાત બંધી ભુલી ગયા અને અનેક તરેહના
લાડની અંદર તેમજ હીડોળા અને પારણાની મજેહની અં

દર આપણે આપણો વખત ગુમાવા લાગ્યા વળી જેમ જેમ મોટી વયના થવા લાગ્યા તેમ તેમ નાના છોકરાઓ સાથે રમતમાં, લડાઈમાં, ખોટા ખોટા તોફાન વીગેરે અનેક ઉપાધીઓમાં ઇશ્વરી સ્મરણ ન કરતાં દીવસ નિર્થક કીધા વલી કહ્યું છે કે,

શ્લોક

પ્રથમમનાર્જીતાંવિધ્યા, દ્વીતીયનાર્જીતંધનમ્,
ત્રતિયનાર્જીતમભક્તિ, ચતુર્થકેંકારિસ્યતિ : ॥

ભાવાર્થ—આ મનુષ્યા દેહ જન્મ ધારણ કરી, જેણે પ્રથમની વીંશી માં વિધ્યા સંપાદન કરી નહીં તથા બીજી વીંશી માં પૈસા સંપાદન કીધા નહીં તથા ત્રીજી વીંશીમાં શ્રી પરમ કૃપાળુ, ભગવનની ભક્તિ કીધી નહીં તો ચોથી વીંશીમાં (૪૬ વસ્થામાં) તે શું કરી શકનાર છે ! અર્થાત કાંઈજ નહીં.

તે વિશે ભગવત ગીતામાં કહ્યું છે કે—

રાત્મૈવ રીપુરાત્મનઃ

આત્મા એજ આત્માનો શત્રુ છે. માટે હે પ્રાણી, તારા આ આત્માનું કલ્યાણ કરવાને માટે ક્ષણે ક્ષણે તું ઇશ્વરી સ્મરણ કર કે તને જન્મ મરણનો ભય રહે નહીં વલી જ્યારે મનુષ્ય પોતાની ભર યુવાનીમાં હોય છે ત્યારે પોતાનો જે ખરો વખત કે જે ઇશ્વરી સ્મરણ કરવાનો છે તેને ખોટા માની ગાડી ઘોડે ફરવામાં, સાચાને જીહું કરાવવામાં, સ્ત્રી પુત્રોની માયામાં, બાગ બગીચા અને મહેલોની મોજમાં અને દુરાચારી મિત્રોની મિત્રતામાં વીગેરે અનિતિના કાર્યોમાં ઇશ્વરી પ્રાર્થના અને ભક્તિ કર્યા વિના દિવસો નકામા કહાડે છે. પણ હે મુખ્ય જીવ, તું તારા દુરાચારી મિત્રોથી થતા દોષોથી દુર થા. એટલુંજ નહીં પણ દુરાચારી મિત્રની મિત્ર

તાઈથી કેટલું કેટલું નુકસાન થાય છે તે માટે એક દ્રષ્ટાંત
કહું તે સાંભળ કે

દ્રષ્ટાંત એક અંધેરી નગરીમાં એક વરણશંકર નામનો
બ્રાહ્મણ વસતો હતો જે આંખે અંધ હતો. વળી નિર્ધન પણ
હતો તેથી તે પૈશા પાત્ર ઘવાની ઇચ્છાથી પોતે પરદેશ જવા
નિકળ્યો. જતાં જતાં માર્ગમાં એક મહા મોટી નદી આવી
આથી તે વીચારમાં પડ્યો કે મારે તો પેલે પાર જવું છે.
અને મારી આંખે દેખાતું નથી માટે મારે કોની મદદ લેવી
એવામાં તેનો કોઈએક મિત્ર આવી પહોંચ્યો તેને પોતાનો
વિચાર દર્શાવ્યો આ (મિત્ર) કોઈ દીવસ આ નદીમાં ઊતર્યો
નહોતો કેવી રીતે પેલે પાર જવું તે તે જાણતો નહોતો.
તરતા પણ આવડતું નહોતું છતાં પણ પોતાના અંધ મિત્રને
ખાંધે લઈ નદીમાં ચાલવા માંડ્યું જતાં જતાં જ્યાં નદીના
મધ્ય ભાગમાં ગયા કે પાણી અતિશય ઢોવાથી તેઓ ડુબવા
લાગ્યા. હવે આ વખત તેઓનો ખીજો કાંઈ ઊપાય હતો નહી.
પરંતુ તેઓએ પોકાર કરી કહ્યું કે હમે ડુબતાને કોઈ બચાવો.
બચાવો આવા પોકાર સાંભળી નદીના કીનારા ઉપર એક મ-
જબુત, શરીરે પુષ્ટ અને સેહેલાઈથી તરી જાણે એવો મનુષ્ય
ઉભો હતો તેના કાને આ પોકાર આવતાં તરતજ નદીમાં પડ્યો
અને તે અંધને તેના (મુખ) મિત્ર સાથે બહાર કઢાડી નદી
ના આ કીનારે લાવી મુક્યા.

સિદ્ધાંત—અંધેરી જેવી કામ, કોષ, લોભ, મોહ, મદ
આદિ માયાની જાળમાં વસનારો અંધરૂપી અજ્ઞાની જીવ પૈ-
શા પાત્રરૂપી મોક્ષ મેળવવાને માટે નદીરૂપી ભવસાગર તરતાં
અજ્ઞાન મિત્રથી ડુબવા લાગ્યો. પણ જો પ્રથમથીજ પાર તા-

રનાર જેવો સદગુણી નિવની સંગત કરી હોત તો હુબવાનો વખત આવત નહીં તે સહેલાઈથી પાર ઉતરી જત.

માટે હે પ્રાણી ! સંગત કરી શ્રી ઇશ્વરીની ભક્તિ કરી આ દેહનું કલ્યાણ કરે કે જેથી તારા આપેલા વચનનું સાધ્ય થાય, એટલું નહીં પણ વલી મહાત્મા તુળશીદાસજીએ પણ કહ્યું છે કે

દાહરો.

એક ઘડી નાશ ઘડી, આધીમેં પુની આધ

તુળશી મરત સતકી, કટે કોટી અપરાધ.

એક ઘડી નાશી અધી ઘડી અને તેનાથી પણ અધી ઘડી જે સતસંગત કરી શ્રી જગદંબાની ભક્તિ કરી હોય તો કરોડો અપરાધ ભ્રષ્ટા હોય તો તેના અપરાધ ઝટ નાશ થાય છે. માટે હે પ્રાણી ! આ તારી અમુલ્ય યુવાનીનો વખત વ્યર્થ ગુમાવ નહીં પણ ભક્તિ કરી મોક્ષ મેળવવાનો પ્રયત્ન કર. કારણ બ્યારે જુદાવસ્થાને પ્રાપ્ત થઇશ. ત્યારે તારાથી કાંઇજ બનવાનું નથી કારણ શરીરના અવયો બધા શથિલ બની જાય છે. તેમજ જેજ કમી થાય છે નાકેથી પાણી વહે છે. અશક્તિને લીધે તે શક્તિ શકાતું નથી. કાનેથી સંભળાતું નથી. શેવા સ્મરણ વીગરે કાજ પણ બની શકતું નથી એટલુંજ નહીં પણ વૃદ્ધ હોય ત્યારે બુદ્ધિની હાની થાય છે. માટે હે જીવ ! આ તારા નિર્મલ અમુલ્ય વખત ગુમાવ નહીં ને ઇશ્વરી ભક્તિ કર. પણ કહ્યું છે કે

શ્લોક

જન્મ દુઃખં જરા દુઃખં જાયા દુઃખં પુનઃ પુનઃ

અંતકાલેચ મર્ત્ય દુઃખં તત્સમાત જાગ્રહી જાગ્રહીઃ॥

ભાવાર્થ—જન્મ વખત મહા મોટું દુઃખ પડે છે તેમજ વૃદ્ધાવસ્થામાં પણ મોટું દુઃખ પડે છે વળી બાળ બચ્ચાના વિયોગરૂપી પણ મોટું દુઃખ છે પણ અંતઃકાળ સમયના દુઃખનું તો કાંઈ વર્ણન થઈ શકે તેમ નથી.

માટે હે સુખ્ય મન અહોરાત્રી ધર્મવરી ભક્તિને વીશે તત્પર થઇ માથે કાળનો પાપ પારી ભક્તિ રહે. કારણ કે એ ક્યારે આવશે તેની કોઈને ખબર નથી. તેમ આ છાંદગી પાણીના રેલાની માફક વધી જાય છે. આપણી નજરે આગળ કેટલાક થઇ ગયા અને કેટલાક હજી જ નથી કહ્યું છે કે:-

સાદરે,

કયાં યુધીષ્ઠિર નરપતિ, કયાં હળધર કૃષિપાળ,
કિરત જગતમાં રહેવાનું કામકું આ ગયો કાળ
અહ્માના એક દિવસમાં, ગામ ઇન્દ્ર વહી જાય
તે અહ્મા કાળનો ભય પાર, શો વર્ષ પુરાં થાય.

માટે આ અસ્પૃશ્ય અપ્રાપ્તિ આંદર જે કંઈ સુકિત થાય તેજ ખરું. એમ જાણી રહે, નસદીન ધર્મવરી ભક્તિમાં પરાયણ રહેવું કારણ કે **વિનાયક:** આ કળી યુગને વીશે બધા દેવ કરતાં વધારે તરત ફળ આપવા વાળી એવી જે દેવી હોય તે ભક્તિને આપવાવાળી છે. માટે આ અસાર સંસારમાં રહેવાનું એવો મનુષ્ય દેહ ધારણ કરીને સારસ્પી સંસારી રહી રહી કરવું કારણ કે ગદ્ય પણ પાછી આવતી નથી. માટે નીથ્યા માયામાં મોહાય થઈને બંધાય. હીએ એવું જોઈ જોઈ તો એક શક્તિનું શરણ ગૃહણ કર્યા શીવાય તે જાણમાંથી જીવું બાણજ મુશ્કેલ છે. તે જ્યારે ધર્મવરીની કળા જાણે નહીં આ સંસારસ્પી સમુદ્ર તરી નવાય. જીવો દેહનાં પાણી તેરમાં અધ્યાયમાં સુરથ રાજ તથા વૈષ્ય (વણીક) વગેરે જાણીએ રૂપીના મુખથી દેવીનું ચરિત્ર સાંભળીને તો જાણે જઈ ત્રણ વરસ લગી તપ કર્યું એટલે દેવી કરતાં વધારે મનવાંચિત ફળ આપ્યું. એવી જે દેવીથી આ સંસાર અધ્યાય આપી રહ્યું છે તેમજ પ્રલયકાળને વીશે સર્વેનો સંહાર કરવા બાબત માહામારી રૂપે સર્વે જકતનો સંહાર પણ એટલે કરે છે. જન્મ રહીત તથા

સદ્દીને ક્રિતપત્ર કર્તા તથા તેનું પોપણુ કરતા પણ પોતેજ છે. વલી મનુષ્યોને સંપત્તિ આપવામાં લક્ષ્મીરૂપે તથા અલક્ષ્મી (દાણીદ્ર) રૂપે તેની લક્ષ્મીના નાશ પણ પોતેજ કરે છે. એ-
વિ જે મહાલક્ષ્મીદેવી જે કોઈ એક ચિત્તવડે ગંધ, પુષ્પ, ધુપ, દીપ, નૈવેદ્યવડે જે કોઈ પુજા કરે છે તેને દેવી ધન પુત્ર, સ્ત્રી, લક્ષ્મી વીગેરે અનેક સુખ તથા અંતકાળના સમયે મુક્તિ પણ આપે છે. વળી એ જગદ્ગણા ઇશ્વરી એવી છે કે જેના નામથી અનેક અનેક ભક્તો તરી ગયા છે જુવો કે કોઈ એક રાજા હતો તેને એક પુત્રી હતી તે રોજ વિદ્યા અ-
ભ્યાસ કરતાં પ્રધાન પુત્ર સાથે પ્રીતિ થઈ. પ્રધાન પુત્રે કહ્યું કે હવે થોડા વખતમાં તારા પિતા તારું લગ્ન કરશે અને ગમે તેવા સાથે લાકડે માંકડું વળગાડશે. જેથી તારી આખી જીંદગી દુખમાં જશે માટે તેમ ન કરતાં તું મારી શાયે લગ્ન કર કારણ કે આપણુ બન્ને વચ્ચે જોઈએ તેવી પ્રીતિ છે અને એકએકના ગુણથી પ્રવિણ થયાં છીએ ત્યારે રાજ કન્યા બોલીકે, તારું કહેવું વ્યર્થ છે. કારણ કે તું કોઈ રાજકુમાર નથી ગમે તેમ પણ તું એક પ્રધાન પુત્ર છે માટે તારી સાથે મારું લગ્ન બનેજ નહીં આ શાંભળી પ્રધાનપુત્રને ઘણેજ કોષ ચડ્યો કહ્યું છે કે.

શ્લોક.

નવસ્યૈતિકામાંધો, જન્માંધોનૈવપસ્યતિ

નવપસ્યૈતિમદોન્મતો અર્થર્તિદોસોપસ્યતિ

ભાવાર્થ કામિ પુરૂષ છતી આંખે પણ દેખતો નથી જે જન્મથીજ આંધળો છે તે પણ દેખતો નથી વલી પૈશાચી અને જુવાનીના મદ્દથી જે ભરપુર છે તે પણ દેખતો નથી એટલુંજ નહીં પણ જે મતલબી માણસ છે તે તો નેત્ર છતાં પણ આંધ છે.

અને કહ્યું કે હીક છે મારી મરજી વિરૂદ્ધ વરતનાર તું કદી પણ સુખી થઈશ નહીં પછી થોડા દીવસે રાજાએ

ખોતાની પુત્રીના લગ્ન માટે વર શોધવા પ્રધાન પુત્રનેજ મોકલ્યો તે શોધતાં શોધતાં એક જંગલમાં આવી પહોંચ્યો ત્યાં તેની નજરે એક કુવા ઉપર એક વડના ઝાડ ઉપર એક આદમી એક ડાળી ઉપર બેસી પોતે બેઠેલો તેજ ડાળી કાપતો જોયો તેને કહ્યું કે હે મનુષ્ય ! આ પ્રમાણે ડાળી કાપવાથી તું આ ડાળ સાથે કુવામાં જઈશ તે સાંભળી તે મનુષ્ય કહેવા લાગ્યો કે હું નીચે પડવા માટેજ આ કામ કરું છું કારણ મને ચડતાં આવડે છે પણ ઊતરતાં આવડતું નથી. આથી પ્રધાન પુત્રે આને મુર્ખ જાણી રાજકન્યા લાયક આજ વર છે એવો મનમાં દેસ રાખીને આ માણસને સાથે લઈ રાજ દારમાં આવ્યો, રાજએ વિધિપૂર્વક ખોતાની પુત્રીનું કન્યાદાન દીધું અને એક મહેલ રહેવાને માટે આપ્યો રાજકન્યા પણ સાથેજ છે. પણ દરેક વાતે આને મુર્ખતા ભરેલો જોઈ તેને ધિક્કારી કહાડી મુક્યો આ મનુષ્ય ત્યાંથી નિકળી ગામ બહાર શ્રી કાળીકાજીનું મંદીર છે ત્યાં આવી તેની સ્તુતી કરી કહ્યું, હે દેવી ! તું પ્રસન્ન થા, અને બુદ્ધિ આદિ અનેક તરેહના સુખ આપ. ભક્તની પુણ્ય ભક્તિ જોઈ કાળીકાજીએ વરદાન આપી કહ્યું કે આજથી તું ત્રિકાળજ્ઞાની થઈશ ને એવામાં રાજ કન્યા દેવીનું પુજન કરવા આવી તેણે આ પુરૂષને ગાયન કરતો જોયો અને તે દારી પ્રત્યે પુછવા લાગી કે,

શ્લોક

આનિલસ્યાગમોનાસ્તિ, દ્વિપદાનવેદસ્યતૈ ॥

જલમધ્યેસ્થિતંપદ્મ, કંપિતંકેનહેતુના ?

ભાવાર્થ આ વખત પવન ખીલકુલ વાતો નથી તેમ પક્ષી કે મનુષ્ય પણ જોવામાં આવતું નથી છતાં આ સરોવર ના પાણીમાં સ્થીર રહેલું કમળ શા માટે કંપતું હશે ?

આ પ્રમાણે રાજ કન્યાનું બોલવું સાંભળી કાલીદાસે

પાછું જોતાં પોતાની પતિને ઉભેલી જોઈ ઉત્તર આપ્યો કે,

શ્લોક

પાવકોછેષ્ટવર્ણસ્ય, શર્વર્યાવંધનંકૃતં ॥

મોક્ષોનલભ્યેતકાન્તે, કંપિતંતેનદેતુના ॥

ભાવાર્થ કૃષ્ણવર્ણવાળો ભમરો રાત્રી પડવાના કારણથી કમળમાં બંધાય ગયો છે તેથી. હે, કાન્તે, તે ભમર સુર્યોદય થવા પહેલાં મુક્ત થવા સ્મર્ય નથી. માટે ભમરના કારણથી કમળ કંપાયમાન થતું જોવામાં આવે છે.

આથી તે સ્ત્રીએ તે પુરુષનું મુખારબીંદ જોતાં પોતાનો ધણી છે એમ માલમ પડવાથી તેના ચરણમાં જઈ શીસ નમાવી પોતાનાં કરેલા અપરાધની માફી માગી અને એક (ધણી ધણી આણી) શ્રી જગદંબાનું અત્યંત પ્રેમથી પુજન કરી પોતાને ઘેર ગયાં અને શ્રી જગદંબા કૃપાથીજ ભોજરાખને ઘેર રહી અનેક તરેહ ના પ્રયો ઉત્પન્ન કર્યાં. આ એક ઇશ્વરી કૃપાથીજ અજ્ઞાનતા ટળીને એક મહાન જગ જાહેર કવી થયા. વળી હે. કૃષ્ણવરી ! આપે વિમળશા નામના એક જૈન ગ્રંથસ્થની અત્યંત પ્રેમ પુર્વક ભાવભક્તિ જોઈને તેના અસંખ્ય દુઃખ કાપીને પોતાને શરણે રાખ્યો છે વળી હે, દેવી ! જ્યારે સ્વર્ગે સુરલોકોમાં મધુકૈટભ નામનો દૈત્ય ઉત્પન્ન થયો ત્યારે દેવલોકો તેના ત્રાસથી અત્યંત કંપવા લાગી બ્રહ્માજીની સહાયલેવા ગયા. બ્રહ્માજીમાં મધુ કૈટભને હણવા જોટકું તપ બળ નહોતી તે વિષ્ણુની સહાય લેવા ગયા. વિષ્ણુજી દેવની વારે ચડીને મધુ કૈટભ સાથે, પાંચ હજાર વર્ષ યુદ્ધ કર્યા છતાં પણ અસુર (મધુકૈટભ) જીતાયો નહીં ત્યારે વિષ્ણુએ દેવીની આરાધના કરી અને

કહ્યુંકે હે, દેવી ! આપ દેવલોકના રક્ષણાર્થે મોહીની રૂપ
ધારણ કરી અસુરનો સંહારકરો. આથી ઇશ્વરીએ મોહીની રૂપ
ધારણ કરીને અસુરનો નાશકર્વો જેથી સુરલોકે શ્રી જગદંબા
ના ચરણમાં આવી પ્રણામ કરીને પુષ્પની વૃષ્ટી કીધી વળી
પણ હે દેવી, આપે અશંખ્ય અસુરનો સંહારકરી દેવોને
સુખ આપ્યાં છે વળી તારી કૃપાથી અને તારી ભક્તિથી
અશંખ્ય ભક્તો તરી ગયા છે કે જેનો વિસ્તાર કરતાં પારઆ
વેતેમનથી.

ગીતિ

ભક્તિવિનનાનવભાવે વેળાતાલમૃદંગનાદાને
કન્યાદાનફલાને, કેસેપાવે, મૃતંગનાદાને :||

માટે હે પ્રાણી તું પ્રેમ પુર્વક ઇશ્વરી ભક્તિ કર
એટલુંજ નહી પણ વળી ભક્તિ કરતાં વિવાદ કરતો નહી
જેકે વિવાદ કરવાથી તારાથી ભક્તિ થશે નહી અને તું
હંકારમાં જઈશ અને ઉલટું તારી કરેલી ભક્તિ ને હાની લા-
ગશે જેકે એક વિવાદ રૂપી વિશ્વામિત્ર અને વશીષ્ઠમુની
વચ્ચે થયેલો તેમાં રૂપી વિશ્વામિત્રે શાંઠ હજાર વર્ષલગી
લોકાનો લોટ ફાકી તપ કરેલું પરંતુ તેનું મહત્ત્વ ન થતા
વશીષ્ઠમુની એ એક ક્ષણવાર અહચિતે ભક્તિ કરેલી તેનું
ફળ વિશેષ થયું માટે હે. જીવ તું વિવાદ છોડી દમ ખરા
અંતપકરણથી ઉશ્વરી ભક્તિ કર કે જેથી તારી કરેલી
ભક્તિનું શ્રેયચાય અને ક્ષણે ક્ષણે પણતું તેને ભુલનહી વળી
કુંડળીઓ.

બાપી સધળા વિશ્વમાં, આનંદી અંબાય
દેવ દાનવને માનવિ, રટેતુજ રટનાય

રટેતુજ રટનાય, સાલ્ય સરણાંગત દાતા
ભક્ત તણી પ્રતિપાળ, કરો કલ્યાણી માતા
મુદમતીના જન કુરમતિ તેની કાપી
દેવી દીન દયાળ. વિશ્વ સઘળામાં વ્યાપી

એવીજ દીનદયાળી જગદંબા આ જગતમાં સચરા ચર
વ્યાપી રહેલ છે તેનું અહો રાત્રીસ્મરણ કર કારણ વ્યાપણા
અંતકાળના સમયે જ્યારે યમરાજનો (કાળનો) ઘેરો આ દેહ
પર આવે છે ત્યારે કોઈરીતનું ભાન રહેતું નથી જીવ
ખેભાન થઈ જાય છે મોટી મોટી વીટમણામાં પડી જાય છે
અને પોતાના કરેલા પાપના કર્મોનો પસ્તાવો કરે છે કે અરે
હાય? આવી મને ખચર નહતી કે યમના પાસમાં ફસાતું પડશે
અને આ અનેક તરેહના દુઃખો ભોગવવાં પડશે તેમ આ
યમના દુતનો અસહ્ય માર શહન કરવો પડશે પણ અરે
હવે શું કરવું હું પ્રથમજ ભુલ્યો ઘણા સ્નેહી સખધી
અને જ્ઞાતી ભક્ત જનોએ મને ઘણું કહ્યું હતું
કે હું, મુખ આ તારા પાખંડી ફેલ છોડીને
ઈશ્વરી ભક્તિમાં પરાયણ થા છતાં મારા પુર્વ જન્મના પ્રા
શ્વિતને લીધે મને કાંઈ ન સુંજતાં હવે પસ્તાવો ઘણોજ થાય
છે કે મારા કરેલાં કર્મોને લીધેજ મારે આ દુઃખ ભોગવવું પડે
છે તેમજ આ સમયે તારા માત પિતા સ્ત્રી, પુત્ર અને ખંધુ
વીગેરે કોઈપણ તારી સહાય કારક ફક્ત ઈશ્વરી શીવાય કોઈ
જ નથી આ રીતે પાપનો પસ્તાવો કરતાં પ્રાણીને યમના
દુતો લોહાની ગોડીથી માર મારતા લઈ જાય છે અને તેમાં
જેના શુભ કર્મ થયેલાં હોય છે, દયાળુ અને કોમળ મનનો

હોય છે, તેને ઉત્તર તરફથી અને છયાશી હમ્મર યોજન
 આલ્યાં પછી વૈવસ્વત (યમ) પુરી આવે છે ત્યાં લઘ જવામાં
 આવે છે પુન્યવાનને યમપુરી પાસે અને પાપ કરમવાળાને
 ધણીજ દુર જણાય છે જતાં જતા પશુ રસ્તે અનેક તરેહના
 જોવાંકે, કોઈ જગો અંધારી આવે છે કોઈ જગો તીક્ષણ
 કાંટાવાળી કોઈ જગા ધગધગતા અંગારાવાળી તો કોઈ જગો
 હીમ પડેલું હોય છે કોઈ જગોએ ખાધ આવે છે ને કોઈ
 જગો ગંધાતુ પાણી આવે છે કોઈ જગો શીંહ, વાઘ, મચ્છર
 નાહાર, અજગર અને ઝેરી સર્પો અને મદોન્મદ હાથીઓ
 જોવામાં આવે છે એવા દુઃખ સહન કરતાં યમપુરીમાં લઘ
 જવામાં આવે છે જ્યાં આગળ યમરાજનું રૂપ મહા ભયંકર
 જોવામાં આવે છે પછી જો પુન્યવાન પ્રાણી હોય તો આગતા
 સ્વાગતા સાથે યમરાજ તેને ઘણું માન આપે છે એને કહે છે
 કે તમને ધન્ય છે તમે મહાત્મા છો અને પરહિતમાં પરમણુ
 છો તમે દેવતાઘ સુખ નાટે પુન્ય કર્યું છે નાટે આ મોટું
 વૈમાન દીવ્ય સ્ત્રીના ભોગને આપનાર તથા સર્વ કામના વાળુ
 છે તેમાં બેસો અને તમારાં પુન્ય ભોગવી રહેશો ત્યાર પછી
 જો કોઈ અશુભ હશે તે આંહી ભોગવવું પડશે વહી જોઓએ
 પાપઆદિ અધાર કરમ કરેલાં છે તેઓની આમડી ઉતરડી
 લે છે માર મારી અધમુવો કરી નાંખે છે વહી તેના શરીરના
 કટકા કરી તેને ધગધગતી લોદાની કડકમાં રીંગણાની માફક
 રાંધે છે ત્યાંથી વિખટાના કુવામાં નાંખે છે પછી કૃમીના કુવામાં
 નાંખે છે પછી સળગતા અગ્નિમાં આજે છે અને તલની મા
 ફક ઘાણીમાં પીણે છે અને જો અસત્ય બોલનાર છે તેની

જાતી પર પગદબ બે હાથ પાડી સાલુમીથી તેની જીભ ખેંચી
કહાડે છે જે નિર્દય માતા, પિતા, પુત્રદેવ, સામ્રાજ્ય, બ્રાહ્મણનો
કોહ કરે છે તેનામોસા વચ્ચેના કુખવાળી બજો ભરીને
માર મારે છે વલી પરસ્ત્રી ગળન કરવાને લોહાની ધમધમતી
સ્ત્રી કરીને તેની સાથે અભિમન કરાવે છે અને આપેલું
વચન કે જે પૃથ્વી પર મનુષ્ય દેહ જન્મ ધારણ કરી ઇશ્વ
રી સ્મરણ કરીશ તે ન કરવાને શૈવ શૈવ નામના
મહા ભયંકર નર્કમાં નાખવાના આદે છે માટે હે, પ્રાણી
આવાં ભયંકર દુઃખ જોઈને મોંઘડાપરના મનને માહા મોટા
લાસ ઉતપન્ન થાય છે. મારી પરીયાં તેવાં દુઃખ ભોગવવા ન
પડે તેવાં પ્રયત્નની યોજના કરવાને કે અહો રાત્રી ઇશ્વરી
ભક્તિમાં તત્પર રહે કે જેથી કરી તારો આલોક તથા પરલોક
સુધરે આ લોક એટલે આ જન્મના દેહ પણ પ્રકારના ઉપદ્રવ
શરીરે પીડા કરે નહીં તથા પરી જનની વ્યાધી પણ વ્યાધ
કરી શકતી નથી સ્ત્રી, પુત્ર, વિવાહ અને લક્ષ્મીવીગેરેનાં સુખ મળે
છે. અને પરલોક એટલે પુર્વ જન્મનાં પણ કોઈ ઉંચ કુંજમાં
જન્મ થાય છે અને ત્યાં પુણ્ય પાણી ધણી પ્રકારના
વેભોગ ભોગવે છે. છતાં પુર્વ જન્મના ભક્તિના પ્રતાપવડે
(જેમ કમળના પંત્રને જળને સ્પર્શ થતો નથી) તેમ તેને
માયા પણ વ્યાધ કરી શકતી નથી. કારણ કે લક્ષ્મી સ્ત્રી
વીગેરે પોતાના અંસરૂપે છે મારી નવવતિ પોતાના ભક્તને
આવી માયાથી સંરક્ષણ કરે છે. અને સત્ય કર્મમાં ભક્તોની
પ્રેરણા કરે છે. અને પોતાની સ્વચ્છતા ભક્તિ આપે છે માટે
એવી દીન દયાળી દેવીની હમેશા મિત્રિ પુર્વક શેવામાં મન

ધાણી અને કમ વડે હમેશા હાજર રહેવું એજ આ મનુષ્યા
દેહ ધર્યાનો પરમ લાભ છે એટલુંજ નહી પણ એની ભક્તિ
થી આ સંસાર રૂપી સમુદ્ર વિના શ્રમે તરી જવાય છે.
તથાસ્તુ.

માણીની.

સુખ સુખ સુખ દાતા, દુઃખ હર્તા દયાળી
નમુ નમુ નમુ ભાવે, અભિક્ષાનંદકારી
કરી કરી કરી કરુણા, કોટી કીલ્મીય કાપે
જય જય જય દેવી સર્વદા શાન્તિ આપે.

લાવણી

જ્યેષ્ઠ જન્મનિમાત, અંબિકા સાચી
 કોપેને સઘળાં કાઠ કાઠું તને જાચી. ૧
 બની કામ કોષમાં અથ દ્વંદમાં ફરીયો
 નવ અત્યુ મેં તાહર નામ, ભક્તિત વિસરીયો. ૨
 મને ઘણી છે મોન્ટાટિ આસ, પ્યાસ છે તાહરી
 એક અલ્પ અરજ આ, ઝેરમાં ધરજો માહરી. ૩
 સ્વારથી જન્મ છે, સહુ હવે કેમ કરીયો
 મા રાખો સરણુની છાંય તો સેજે તરીયો ૪
 તમે ચંડ મુંડ મહીસાસુર દૈત્યો માયા
 કરી અનુરને સોનાય ભક્તને તાયા. ૫
 મા રક્ત બીજને આપે રણુમા શેઠ્યા.
 ભગવંતિ ઉતાર્યો બાર ચપડીવત ચોટ્યા ૬
 મુજ માત તાતને બ્રાત સર્વમાં તું છું
 એક તાહરો છે આધાર સરણુ અહી રહું છું ૭
 જે બજરી માને તેહતાં સંકટ ભસે
 કહે હાસ તજી નિજહાસ રહે વિશ્વાસે ૮
 મને ઘણી કલ્પના દેવિ તુજ હરશતનિ
 કહે શેવક વારંવાર આસ પુરે મનનિ. ૯

